

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2012. gada 18. oktobrī¹

Lieta C-260/11

**The Queen, pēc lūguma, ko iesniedza
David Edwards u.c.
pret
Environment Agency u.c.**

(Supreme Court (Apvienotā Karaliste) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Orhūsas konvencija — Direktīva 2003/35/EK — Direktīva 85/337/EEK — Ietekmes uz vidi
novērtējums — Direktīva 96/61/EK — Piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole — Iespēja vērsties
tiesā — Jēdziens “pārlietu dārgas” procedūras

I – Ievads

1. Cik drīkst maksāt procedūras vides aizsardzības lietā? Par šo jautājumu runa ir izskatāmajā
prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā. Proti, atbilstoši Orhūsas konvencijai² un Vides direktīvas³ un
Piesārņojuma direktīvas⁴ noteikumiem par tās transponēšanu procedūras nedrīkst būt pārlietu dārgas.

2. Anglijā un Velsā katrā ziņā pastāv būtiski riski saistībā ar procedūru izmaksām, īpaši saistībā ar
honorāriem, kādus tur parasti iekasē pārstāvji tiesā. Tādēļ pēc vides lietas izskatīšanas *Supreme Court*
[Augstākā tiesa] vaicā, kā ir jāpiemēro konvencija un atbilstošās direktīvu normas, izlemjot strīdu par
tiesvedības izmaksām.

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Starptautiskās tiesības

3. Atbilstošās tiesību normas par tiesāšanās izdevumiem vides lietās ir ietvertas Orhūsas konvencijā,
kuru toreizējā Eiropas Kopiena parakstīja 1998. gada 25. jūnijā Orhūsā (Dānija)⁵.

1 — Oriģinālvaloda – vācu.

2 — Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem
(OV 2005 L 124, 4. lpp.).

3 — Padomes 1985. gada 27. jūnija Direktīva 85/337/EEK par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV L 175,
40. lpp.), Eiropas Parlamenta un padomes 2003. gada 26. maija Direktīvas 2003/35/EK, ar ko paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi
saistītu plānu un programmu izstrādē un ar ko attiecībā uz sabiedrības līdzdalību un iespēju griezties tiesās groza Padomes Direktīvas
85/337/EEK un 96/61/EK (OV L 156, 17. lpp.) redakcijā, kas kodificēta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra
Direktīvu 2011/92/ES par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 2012 L 26, 1. lpp.).

4 — Padomes 1996. gada 24. septembra Direktīva 96/61/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (OV L 257, 26. lpp.)
Direktīvas 2003/35 redakcijā, kas kodificēta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Direktīvu 2008/1/EK par piesārņojuma
integrētu novēršanu un kontroli (OV L 24, 8. lpp.) un aizstāta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra
Direktīvu 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) (OV L 334, 17. lpp.).

5 — Pieņemta ar Padomes 2005. gada 17. februāra Lēmumu 205/370/EK (OV L 124, 1. lpp.).

4. Iespēja vērsties tiesā ir minēta konvencijas 7., 8. un 18. apsvērumā:

“Atzīstot arī to, ka katrai personai ir tiesības dzīvot vidē, kas atbilst šīs personas veselības stāvoklim un labklājībai, un pienākums gan individuāli, gan sadarbībā ar citiem aizsargāt un uzlabot vidi pašreizējo un nākamo paaudžu labā,

uzskatot, ka, lai īstenotu šīs tiesības un pildītu šo pienākumu, pilsoņiem jābūt pieejamai informācijai, jābūt tiesībām piedalīties lēmumu pieņemšanā un iespējai griezties [vērsties] tiesā saistībā ar vides jautājumiem, un šajā sakarā atzīstot, ka iedzīvotājiem var būt nepieciešama palīdzība, lai īstenotu savas tiesības,

[..]

rūpējoties, lai sabiedrībai, tostarp organizācijām, būtu pieejama efektīva tiesvedības sistēma, kas nodrošinātu likumos noteikto interešu aizsardzību un likumību, [..]”

5. Konvencijas pamatmērķis ir nostiprināts tās 1. pantā:

“Lai pašreizējā un nākamajās paaudzēs aizsargātu ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, katra Puse saskaņā ar šīs konvencijas noteikumiem garantē tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties [vērsties] tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem”.

6. Konvencijas 3. panta 8. punktā ir minēti tiesāšanās izdevumi:

“Katra Puse nodrošina, lai personas, kas īsteno savas tiesības atbilstoši šīs konvencijas noteikumiem, par šādu iesaistīšanos nekādi netiktu sodītas, vajātas vai iespaidotas. Šis noteikums neierobežo valstu tiesu kompetenci lemt par pamatotu tiesāšanās izdevumu segšanu.”

7. Konvencijas 9.pantā ir regulēta iespēja vērsties tiesā vides lietās. Tā 4. un 5. punktā cita starpā ir runa par tiesāšanās izdevumiem:

“(4) Turklāt, neskarot 1. punktu, šā panta 1., 2. un 3. punktā minētajām procedūrām ir jānodrošina pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi, tostarp, vajadzības gadījumā, pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi, un tām ir jābūt taisnīgām, objektīvām un ātrām, kā arī tās nav saistītas ar pārmērīgām izmaksām. [..]

(5) [..] kā arī lemj par atbilstošu palīdzības sistēmu ieviešanu, lai novērstu vai mazinātu finansiālus un citus šķēršļus saistībā ar griešanos [vēršanos] tiesu iestādēs.”

8. Visbeidzot ir jānorāda uz Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas (*Aarhus Convention Compliance Committee*, turpmāk tekstā – “Atbilstības komiteja”) praksi. Šo Atbilstības komiteju, kurā ietilpst eksperti, konvencijas puses izveidoja, lai veicinātu konvencijas 15. pantā paredzēto konvencijas noteikumu izpildes pārbaudi. Tā it īpaši izmeklē individuālās sūdzības⁶. Tās izmeklēšanas noslēgumā tiek pieņemti tā saucamie “secinājumi un ieteikumi”.

6 — Skat. <http://www.unece.org/env/pp/pubcom.htm>.

B – Savienības tiesības

9. Transponējot Orhūsas konvenciju, ar Direktīvu 2003/35/EK⁷ Vides direktīvā tika iekļauts 10.a pants un Piesārņojuma direktīvā tika ietverts 15.a pants. Abos pantos ir paredzēta iespēja vērsties tiesā noteiktās vides lietās un to 5. punktos⁸ ir paredzēts šādi:

“Visām šīm procedūrām jābūt godīgām, taisnīgām, laicīgām un ne pārmērīgi dārgām.”

III – Fakti un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

10. Izskatāmās lietas pamatā ir *David Edwards* prasības tiesvedība par *Environment Agency* [Vides aģentūra] lēmumu, ar ko tika atļauta cementrūpnīcas ekspluatācija. Ciktāl zināms, attiecīgais uzņēmums tiesvedībā nav piedalījies.

11. Prasību pirmā instance 2005. gadā noraidīja. Tad *Edwards* iesniedza apelācijas sūdzību par šo spriedumu *Court of Appeal* [Apelācijas tiesa]. Šajā instancē tiesvedībā prasītāja prasījumu atbalstam uz visu atlikušo procedūru iestājās *Pallikaropoulos* k-dze, jo *Edwards* no lietas izstājās. Viņas tiesāšanās izdevumi tiesvedībā *Court of Appeal* jau iepriekš tika ierobežoti ar GBP 2000. *Court of Appeal* apelācijas sūdzību noraidīja, un 2006. gadā tika pieņemts lēmums par tiesāšanās izdevumiem, kurā *Pallikaropoulos* tika piespriests atlīdzināt pretējās puses tiesāšanās izdevumus iepriekš minētajā apmērā.

12. Pēc tam *Pallikaropoulos* minēto lēmumu pārsūdzēja *House of Lords* [Lordu palāta]. Tiesvedības sākumā viņa iesniedza lūgumu par tiesvedības izdevumu atlīdzināšanu, kurā viņa lūdza ierobežot viņai uzliedzamos tiesāšanās izdevumus. *House of Lords* viņas pieprasījumu noraidīja, cita starpā norādot, ka viņa neesot sniegusi nedz ziņas par savu dzīves līmeni, nedz identitāti, nedz arī par visu viņas pārstāvēto personu dzīves līmeni.

13. Ar 2008. gada 16. aprīļa spriedumu *House of Lords* apstiprināja *Court of Appeal* spriedumu, ar ko tika noraidīta *Pallikaropoulos* iesniegtā apelācijas sūdzība. 2008. gada 18. jūlijā *House of Lords* pieņēma lēmumu par tiesāšanās izdevumiem, ar ko *Pallikaropoulos* tika piespriests atlīdzināt visus tiesvedībā *House of Lords* radušos tiesāšanās izdevumus.

14. Tagad strīds par minēto lēmumu par tiesāšanās izdevumiem tiek izskatīts *Supreme Court*, kura pa to laiku ir stājusies *House of Lords* vietā. Šajā tiesvedībā *Supreme Court* Tiesai ir uzdevusi šādus jautājumus:

- 1) Kā valsts tiesai vajadzētu skatīt jautājumu par tiesāšanās izdevumu noteikšanu sabiedrības loceklim, kurš ir zaudējis prasību tiesvedībā saistībā ar vides jautājumiem, ņemot vērā Orhūsas Konvencijas 9. panta 4. punkta prasības, ko īsteno ar Direktīvas 85/337/EEK 10.a pantu un Direktīvas 96/61/EK 15.a pantu?
- 2) Vai jautājums par to, vai tiesāšanās izmaksas ir vai nav “pārmērīgi dārgas” Orhūsas Konvencijas 9. panta 4. punkta, ko īsteno ar Direktīvām, izpratnē, ir jāizlemj, ņemot vērā objektīvus apsvērumus (piemēram, “vienkārša” sabiedrības locekļa iespējas nepieciešamības gadījumā samaksāt tiesāšanās izdevumus), vai arī šis jautājums ir jāizlemj, ņemot vērā subjektīvus apsvērumus (konkrētā prasītāja materiālo stāvokli), vai arī apvienojot šo abu veidu apsvērumus?

7 — Minēts 3. zemsvirtras piezīmē.

8 — Tagad Direktīvas 2011/92 11. panta 4. punkta 2) apakšpunkts un, attiecīgi, starplaikā Direktīvas 2008/1 16. panta 4. punkta 2) apakšpunkts un tagad Direktīvas 2010/75 25. panta 4. punkta 2) apakšpunkts.

- 3) Vai arī šis ir tikai dalībvalsts tiesību jautājums, kuru risinot, ir jāievēro tikai nosacījums, lai tiktu sasniegts direktīvās paredzētais rezultāts, proti, lai attiecīgais tiesas process nebūtu “pārmērīgi dārgs”?
- 4) Vai lemjot par to, vai tiesas process nav “pārmērīgi dārgs”, ir būtiski, ka prasītājs faktiski nav atturēts no tiesas procesa uzsākšanas vai turpināšanas?
- 5) Vai ir pieļaujama atšķirīga pieeja šiem jautājumiem i) apelācijas stadijā vai ii) otrās apelācijas stadijā, salīdzinot ar to, kāda ir jāpiemēro pirmajā instancē?

15. *Pallikaropoulos* k-dze, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste, Dānijas Karaliste, Īrija, Grieķijas Republika, un Eiropas Komisija rakstveidā un 2012. gada 13. tiesas sēdē sniedza savus apsvērumus.

IV – Juridiskais pamatojums

16. Pirmais un trešais *Supreme Court* uzdotais jautājums ir jāizskata kopā, jo tie abstrakti attiecas uz dalībvalstu rīcības brīvību, transponējot attiecīgās normas (par to A punktā). Pamatojoties uz atbildi uz šiem abiem jautājumiem, uz pārējiem jautājumiem konkrētos aspektos var atbildēt pēc kārtas (par to B, C un D punktā).

A – Par pirmo un trešo jautājumu: rīcības brīvība attiecībā valsts pasākumiem

17. Pirmais un trešais jautājums ir par to, vai Tiesa var izlemt, vai valsts tiesai, pieņemot lēmumu par tiesāšanās izdevumiem, vides aizsardzības lietā, kurā sabiedrības loceklim spriedums ir bijis nelabvēlīgs, ir jāvēršas pret pienākumu novērst pārmērīgus tiesāšanās izdevumus, vai tas ir pilnībā izlemjams atbilstoši valsts tiesībām, ciktāl attiecīgā tiesvedība nekļūst tikai “pārmērīgi dārga”.

18. Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktā, kā arī Vides direktīvas 10.a panta 5. punktā un Piesārņojuma direktīvas 15.a panta 5. punktā ir paredzēts, ka procedūrām vides lietās jābūt godīgām, taisnīgām, laicīgām un ne pārmērīgi dārgām.

19. Kā atgādina Īrija, atbilstoši LESD 288. panta 3. punktam direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes. Fakts, ka ar direktīvām tiek transponēta arī būtībā tādi pati starptautiskas konvencijas norma, neliek apšaubīt šo dalībvalstu izvēles brīvību.

20. Izskatāmajā lietā šādi piešķirtā rīcības brīvība ir jo īpaši plaša, jo minētajās normās nav nekādu turpmāku norāžu, kā konkrēti būtu jāizvairās no pārlielu lieliem tiesāšanās izdevumiem.

21. Vairumā dalībvalstu tiesiskajos regulējumos par tiesāšanās izdevumiem ir uzsvērta šīs rīcības brīvības nepieciešamība. Nedz konvencijas 9. panta 4. punkts, nedz arī direktīvu normas nav paredzētas šo tiesisko regulējumu harmonizēšanai. Tajās ir prasīti vienīgi nepieciešamie pielāgojumi.

22. Tādēļ kā starpsecinājums ir jāatzīmē, ka būtībā pašu dalībvalstu kompetencē ir noteikt, kā sasniegt Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktā, Vides direktīvas 10.a pantā un Piesārņojuma direktīvas 15.a pantā paredzēto mērķi – nepadarīt procedūru pārlielu dārgu.

23. Tomēr dalībvalstu rīcības brīvība nav neierobežota. Tiesa saistībā ar konvenciju jau ir atgādinājusi, ka gadījumā, ja nav atbilstoša Savienības regulējuma, tad dalībvalstīm pašām savos tiesību aktos ir jāparedz procesuālie noteikumi saistībā ar prasībām, kuru mērķis ir indivīdiem Savienības tiesībās paredzēto tiesību aizsardzība. Dalībvalstīm katrā ziņā ir jānodrošina efektīva šo tiesību aizsardzība

katrā atsevišķā gadījumā⁹.

24. Tādēļ valstu tiesiskajam regulējumam katrā konkrētā gadījumā ir jānovērš, ka tiesāšanās izdevumi kļūtu pārmērīgi.

25. Jēdziena “pārlietu dārgas” interpretāciju, proti, konvencijas 9. panta 4. punktā un direktīvās paredzētā mērķa noteikšanu nevar atstāt dalībvalstu ziņā. No Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasības izriet, ka Savienības tiesību normas jēdzieniem, kuri tās jēgas un nozīmes noskaidrošanai neietver skaidras norādes uz dalībvalstu tiesībām, visā Savienībā ir jāpiešķir autonoma un vienota interpretācija, kura ir jāveic, ņemot vērā normas kontekstu un attiecīgā regulējuma mērķis; Tiesa šajā sakarā papildus norāda arī uz vienlīdzības principu¹⁰. Atšķirībā no jēdzieniem “pietiekama ieinteresētība” un “tiesību aizskārums”, direktīvās saistībā ar jēdzienu “pārmērīgi dārgas” nav norādes uz valstu tiesībām.

26. Norādes uz to, kas ir jāsaprot ar pārmērīgi dārgas procedūras novēršanu, izriet jau no normas teksta un arī no tās konteksta¹¹, tas ir, tā kā nav tālāku norāžu Direktīvā 2003/35 un īpaši jau Orhūsas konvencijā. Turklāt nozīme ir vispārīgajām prasībām par Savienības tiesību transponēšanu un īstenošanu, īpaši pietiekami skaidras transponēšanas nepieciešamībai¹², efektivitātes un vienlīdzīguma principiem¹³, kā arī Savienības tiesībās paredzēto pamattiesību ievērošanai¹⁴.

27. Komisijas izceltais jēdziens “pārmērīgi”, kas raksturo izmaksu novēršamo īpašību atsevišķās direktīvu valodu redakcijās, kā arī atbilstošajos konvencijas tulkojumos¹⁵, varētu būt norāde uz samērīguma principu. Šis princips ir jāņem vērā katrā gadījumā, interpretējot direktīvas¹⁶, un tam dabīgi ir pretrunā pārmērīgas izmaksas saistībā ar direktīvās un Orhūsas konvencijā minēto iespēju vērsties tiesā.

28. Tomēr, ierobežojot tiesāšanās izdevumus, aprobežošanās ar samērīguma principu būtu nepietiekama. Trijās oficiālajās konvencijas valodu redakcijās jēdziens “pārmērīgi” nemaz nav lietots. Atbilstoši franču valodas redakcijai procedūru izmaksas nedrīkst būt izslēdzošas¹⁷, un atbilstoši angļu valodas redakcijai – procedūra nedrīkst būt izslēdzoši dārga¹⁸. Krievu valodā jēdziens izslēdzoši gan nav lietots, toties tās redakcija ir formulēta tādējādi, ka procedūra nedrīkst būt nepieejama augstu izmaksu dēļ¹⁹.

9 — 2011. gada 8. marta spriedums lietā C-240/09 *Lesoochranárske zoskupenie* (Krājums, I-1255. lpp., 47. punkts) un 2008. gada 15. aprīļa spriedums lietā C-268/06 *Impact* (Krājums, I-2483. lpp., 44. un nākamais punkts).

10 — 1984. gada 18. janvāra spriedums lietā 327/82 *Ekro* (*Recueil*, 107. lpp., 11. punkts), 2012. gada 14. februāra spriedums lietā C-204/09 *Flachglas Torgau* (37. punkts) un 2012. gada 19. jūlija spriedums lietā C-376/11 *Pie Optiek* (33. punkts).

11 — Skat. 2009. gada 15. oktobra spriedumu lietā C-263/08 *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsforening* (Krājums, I-9967. lpp., 45. punkts) par nevalstisko organizāciju atzišanu.

12 — 1985. gada 23. maija spriedums lietā 29/84 Komisija/Vācija (*Recueil*, 1661. lpp., 23. punkts) un 2009. gada 16. jūlija spriedums lietā C-427/07 Komisija/Irija (Krājums, I-6277. lpp., 55. punkts un tajā minētā judikatūra).

13 — Iepriekš 9. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Lesoochranárske zoskupenie*, 47. un nākamais punkts, 2011. gada 12. maija spriedums lietā C-115/09 *Trianel Kohlekraftwerk Lünen* (Krājums, I-3673. lpp., 43. punkts), kā arī 2011. gada 18. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-128/09-C-131/09, C-134/09 un C-135/09 *Boxus un Roua* (Krājums, I-9711. lpp., 52. punkts).

14 — 2006. gada 27. jūnija spriedums lietā C-540/03 Parlaments/Padome (Krājums, I-5769. lpp., 105. punkts), 2007. gada 26. jūnija spriedums lietā C-305/05 *Ordre des barreaux francophones und germanophone* u.c. (Krājums, I-5305. lpp., 68. punkts) un 2010. gada 1. jūlija spriedums lietā C-35/09 *Speranza* (Krājums, I-6581. lpp., 28. punkts).

15 — Tas, papildus vācu valodas redakcijai, šķiet, attiecas arī uz attiecīgās normas čehu, spāņu, ungāru, itāļu, lietuviešu, latviešu, holandiešu un portugāļu valodas redakcijām.

16 — Iepriekš 14. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Speranza*, 28. un nākamais punkts.

17 — Franču valodas redakcija ir šāda: “(L)es procédures [...] doivent être objectives, équitables et rapides sans que leur coût soit prohibitif.”

18 — Angļu valodas redakcija ir šāda: “(T)he procedures [...] shall [...] be fair, equitable, timely and not prohibitively expensive.”

19 — 9. panta 4. punkta krievu valodas redakcija ir šāda: “Помимо и без ущерба для пункта 1 выше процедуры, упомянутые выше в пунктах 1, 2 и 3, должны обеспечивать адекватные и эффективные средства правовой защиты, включая при необходимости средства правовой защиты в виде судебного запрещения, и быть справедливыми, беспристрастными, своевременными и не связанными с недоступно высокими затратами.”

29. Tātad, runa nav tikai par pārmērīgu – proti, ar procedūru nesamērīgu – procesuālo izmaksu novēršanu, bet arī par to, ka procedūras nedrīkst būt tik dārgas, ka to izmaksas apdraud to īstenošanu. Piemērotas, tomēr izslēdzošas izmaksas īpaši var rasties vides lietās par vērienīgiem projektiem, jo tie visādās nozīmēs var būt visai apjomīgi, piemēram, saistībā ar radušajiem juridiskiem, zinātniskiem un tehniskiem jautājumiem, kā arī iesaistīto personu skaitu.

30. Tādējādi tagad ir iespējams sniegt lietderīgu atbildi uz pirmo un trešo jautājumu: atbilstoši Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam, Vides direktīvas 10.a pantam un Piesārņojuma direktīvas 15.a pantam dalībvalstu uzdevums pamatā ir noteikt, kā novērst, lai attiecīgās procedūras tiesu iestādēs nekļūtu nerealizējamās to izmaksu dēļ. Katrā ziņā ar šiem pasākumiem pietiekami skaidri un saistoši ir jānodrošina, ka katrā konkrētajā gadījumā tiek sasniegti Orhūsas konvencijas mērķi un vienlaikus tiek ievērots efektivitātes un vienlīdzības princips, kā arī Savienības tiesībās paredzētās pamattiesības.

B – Par otro jautājumu: piemērojamie kritēriji

31. Otrkārt, *Supreme Court* vēlas uzzināt, vai, izlemjot jautājumu par to, vai tiesvedība ir “pārmērīgi dārga”, par pamatu ir jāņem objektīvi vai subjektīvi kritēriji, vai abu minēto kombinācija. Šajā sakarā tā kā piemēru min sabiedrības “vidusmēra” locekļa maksāspēju un konkrētajā gadījumā skartā prasītāja līdzekļus.

32. Visbeidzot šis jautājums ir par to, kā valsts tiesai ir jālemj, vai tiesvedības izmaksas vēl atbilst vai vairs neatbilst Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam un direktīvu normām, ar ko tas transponēts.

33. Tiesa jau dalībvalstu rīcības brīvības, bet arī šī jautājuma daudzo iespējamo variāciju dēļ uz to visaptveroši un izsmeltoši atbildēt nevar. Tomēr Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punkta konteksts ļauj konstatēt apsvērumus, kas var noderēt saistībā ar pieļaujamo izmaksu noteikšanu.

34. Vispirms ir jānorāda, ka ar Orhūsas konvencijas 3. panta 8. punktu ir atļauti pamatoti tiesāšanās izdevumi. Tādējādi 9. panta 4. punktam un direktīvu normām izdevumu vērtējums nav pretrunā, ja vien summa nav izslēdzoša²⁰.

35. Nav vienkāršu kritēriju, lai noteiktu, kad izmaksas ir izslēdzošas. Kad Tiesa nosprieda, ka maksa EUR 20–45 apmērā nekavē īstenot līdzdalības tiesības ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā, tā tomēr nenorādīja šī konstatējuma pamatojumu²¹. Tā arī nav sniegusi pamatojumu tam, kādēļ tiešās izmaksas apmērā līdz EUR 5000 par vides informācijas sniegšanu nevar atturēt individuus no tiesību uz informāciju īstenošanu, turpretim pastarpinātās izmaksas, kā iestāžu noteiktās fiksētās maksas, gan²².

36. Atbilstības komiteja²³ jau vairākkārt ir paudusi nostāju par izslēdzošiem izdevumiem, pie tam lielākoties attiecībā uz Apvienoto Karalisti²⁴. Katrā gadījumā tā visaptveroši izvērtē attiecīgā gadījuma un valsts sistēmas apstākļus. Šāda pieeja ir pieļaujama jau tādēļ vien, ka konvencijas 9. panta 4. punktā – gluži kā direktīvu normās – nav konkrētu kritēriju.

20 — Iepriekš 12. zemsviras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Irija, 92. punkts.

21 — 2006. gada 9. novembra spriedums lietā C-216/05 Komisija/Irija (Krājums, I-10787. lpp., 45. punkts).

22 — 1999. gada 9. septembra spriedums lietā C-217/97 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-5087. lpp., 47. un nākamie punkti).

23 — Skat. iepriekš 8. punktā par Orhūsas konvencijas Atbilstības komiteju.

24 — 2010. gada 24. septembra konstatējumi un ieteikumi, *Morgan* un *Baker*/Apvienotā Karaliste (ACCC/C/2008/23, ECE/MP.PP/C.1/2010/6/Add.1, 49. punkts), *Cultra Residents' Association*/Apvienotā Karaliste (ACCC/C/2008/27, 44. un nākamais punkts.), un *ClientEarth* u.c./Apvienotā Karaliste (ACCC/C/2008/33, ECE/MP.PP/C.1/2010/6/Add.3, 128. un nākamie punkti), kā arī 2012. gada 30. marta konstatējumi un ieteikumi *DOF*/Dānija (ACCC/C/2011/57, ECE/MP.PP/C.1/2012/7, 45. un nākamie punkti).

37. Komisija atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas [ECT] spriedumu lietā²⁵. Tas gan neattiecas uz tiesvedības kopējām izmaksām, bet gan drīzāk uz augsto tiesāšanās izdevumu iemaksu, kas bija jāveic prasītājam. Šajā ziņā ECT minēja, ka summa atbilstot *vidējai* gada izpeļņai attiecīgajā valstī. Komisija to uzskata par pamatotu objektīvam standartam. Tomēr šī doma tālākajā sprieduma pamatojumā nav nekādi atspoguļota. Kā norādīja Apvienotā Karaliste, primāri drīzāk runa bija par attiecīgās personas individuālo maksātspēju, proti, subjektīvu standartu²⁶.

38. Individuālā maksātspēja ir nozīmīga arī saistībā ar Pamattiesību hartas 47. pantā paredzēto efektīvas tiesību aizsardzības principu. Saskaņā ar 47. panta 3. punktu tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, tiek sniegta juridiskā palīdzība, ciktāl šī palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu. Konvencijas 9. panta 5. punktā gan nav paredzēta obligāta tādu atbalsta pasākumu kā juridiskā palīdzība [tiesāšanās izdevumu segšana] pasākumu noteikšana²⁷, bet tikai “atbilstošu palīdzības sistēmu ieviešanas” pārbaude. Tomēr juridiskā palīdzība [tiesvedības izdevumu segšana] noteiktās situācijās palīdz izvairīties no izslēdzošu izmaksu rašanās riska²⁸. Ciktāl runa ir par Savienības normu īstenošanu, juridiskā palīdzība varētu būt pat obligāta, kad principā pieļaujamie izmaksu riski attiecīgajai personai tās ierobežotās maksātspējas dēļ rada nepārvaramu šķērslī tiesību īstenošanai²⁹.

39. Katrā ziņā, kā to pareizi norādījusi Komisija, Orhūsas konvencijā minētā tiesību aizsardzība ir plašāka par Pamattiesību hartas 47. pantā paredzēto efektīvo tiesību aizsardzību. 47. panta mērķis ir tieši *indivīda* tiesību aizsardzība. Atbilstoši tam, vērtējot, vai ir nepieciešamība palīdzība efektīvas tiesību aizsardzības nodrošināšanai, par pamatu ir jāņem pati persona, kuras Savienības tiesībās paredzētās tiesības vai brīvības ir pārkāptas, bet ne sabiedrības vispārējās intereses, pat ja tās varētu būt viens no palīdzības nepieciešamības izvērtējuma aspektiem³⁰.

40. Tiesību aizsardzība vides jautājumos turpretim nekalpo tikai prasītāja personīgajām interesēm, bet arī vai pat vienīgi – sabiedrībai. Šīm sabiedrības interesēm Savienības tiesībās ir liela nozīme, jo atbilstoši LESD 191. panta 2. punktam un Pamattiesību hartas 37. pantam augsta līmeņa vides aizsardzība ir viens no tās mērķiem³¹.

41. Konvencija ir vērsta uz abām šīm interesēm. Atbilstoši tās 1. pantam katra puse garantē iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, lai tagad un nākamajās paaudzēs aizsargātu *ikvienas personas* tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai. Konvencijas septītajā un astotajā apsvērumā šis mērķis ir apstiprināts un papildināts ar ikvienas personas *pienākumu* aizsargāt un uzlabot vidi pašreizējo un nākamo paaudžu labā. Tādēļ konvencijas 18. apsvērumā ir noteikts, ka, lai sabiedrībai, tostarp organizācijām, būtu pieejama efektīva tiesvedības sistēma, kas nodrošinātu likumos noteikto interešu aizsardzību un *likumību*.

42. Sabiedrības interešu atzišana vides aizsardzībā ir vēl jo svarīgāka tādēļ, ka var būt daudzi gadījumi, kad indivīdu aizsargātās intereses netiek skartas vai tiek skartas minimāli. Tomēr vide nevar sevi tiesā aizstāvēt pati; tai ir nepieciešama pārstāvība, piemēram, sociāli aktīvi iedzīvotāji vai nevalstiskās organizācijas.

25 — Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 19. jūnija spriedums lietā *Kreuz/Polija* (Prasība Nr. 28249/95, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VI, 61. un nākamie punkti).

26 — Skat. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005. gada 26. jūlija spriedumu lietā *Podbielski and PPU Polpure/Polija* (Prasība Nr. 39199/98, 67. punkts) un 2006. gada 10. janvāra spriedumu lietā *Teltronic-CATV/Polija* (Sūdzība Nr. 48140/99, īpaši 50. un nākamie punkti), kuros runa bija par ievērojami zemākām iemaksām.

27 — Skat. Atbilstības komitejas 2010. gada 18. jūnija konstatējumus un ieteikumus *Plataforma Contra la Contaminación del Almendralejo/Spānija* (ACCC/C/2009/36, ECE/MP.PP/C.1/2010/4/Add.2, 12. lpp., 66. punkts).

28 — Iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minētie Atbilstības komitejas konstatējumi un ieteikumi lietā *ClientEarth u.c./Apvienotā Karaliste*, 92. punkts.

29 — Skat. 2010. gada 22. decembra spriedumu lietā C-279/09 *DEB Deutsche Energiehandels-und Beratungsgesellschaft* (Krājums, I-13849. lpp., 60. un nākamais punkts) un 2012. gada 13. jūnija rīkojumu lietā C-156/12 *GREP* (Krājums, I-0000. lpp., 40. un nākamie punkti).

30 — Iepriekš 29. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *DEB Deutsche Energiehandels-und Beratungsgesellschaft*, 42. punkts.

31 — Skat. arī LES preambulas devīto apsvērumu un LESD 11. punktu.

43. Dubultās intereses vides aizsardzībā aizliedz izslēdzošus izmaksu riskus novērst, ņemot vērā tikai to personu maksātspēju, kuri cenšas īstenot vides tiesības. Šīm personām nevar uzlikt par pienākumu līdz savas maksātspējas robežām uzņemties tiesvedības izmaksu risku, ja procedūras notiek arī vai vienīgi sabiedrības interesēs.

44. Tādējādi, izvērtējot, vai procedūru izmaksas ir izslēdzošas, ir pietiekami jāņem vērā arī attiecīgās sabiedrības intereses. Atbilstības komiteja šī faktora ņemšanu vērā pareizi ir secinājusi arī no 9. panta 4. punkta procedūru taisnīguma prasības³².

45. Sabiedrības interešu ņemšana vērā tomēr neizslēdz zināmu prasītāju interešu ietveršanu. Ja personai ar vides tiesību īstenošanu ir saistītas viņas personīgās ekonomiskās intereses, tad tai būtu jāuzņemas lielāki izmaksu riski kā tādai personai, kurai no tā nebūtu nekāda ekonomiska ieguvuma. Tādēļ izslēdzošu izmaksu sliekšnis varētu būt augstāks gadījumos, kad pastāv individu ekonomiska ieinteresētība. Tā varētu izskaidrot to, ka Atbilstības komiteja kaimiņu strīdā par smakas piesārņojumu, proti, lietā ar salīdzinoši nelielu sabiedrības interesi, daļējas procesuālās izmaksas GBP 5000 apmērā neuzskatīja par izslēdzošām³³.

46. Un otrādi, personīgo interešu esamība nevar izslēgt paralēli īstenojamu sabiedrības interešu pastāvēšanu. Tādējādi, nosakot pieļaujamās izmaksas, atsevišķu personu intereses, kuras skāris lidostas projekts, nevar attaisnot ievērojamo sabiedrības interešu ignorēšanu, kuras izriet jau no fakta, ka skarto personu loks ir krietni plašāks³⁴.

47. Sabiedrības interešu apmērā nozīme tostarp var būt arī panākumu izredzēm. Acīmredzami bezcerīga prasība nav sabiedrības interesēs, pat ja tā prasības priekšmetā būtu ieinteresēta.

48. Pieļaujamo izmaksu apmēra saistībā nozīme ir arī tam, ka konvencijas normas par procedūrām tiesās ir jāinterpretē ar mērķi nodrošināt “plašas iespējas griezties [vērsties] tiesā”³⁵. “Plašas iespējas vērsties tiesā” konkrēti konvencijas 9. panta 2. punktā un atbilstošajās direktīvu normās tiek minētas vienīgi saistībā ar prasības nosacījumiem par pietiekamu ieinteresētību vai tiesību aizskārums. Tomēr vismaz 9. panta 2. punktā ir skaidri noteikts, ka šajā ziņā runa ir par primāru konvencijas mērķi. Šis interpretācijas vadmotīvs tādējādi ir jāizmanto arī pieļaujamo izmaksu noteikšanā. Ar plašām iespējām vērsties tiesā nebūtu saderīgi, ja ievērojamie izmaksu riski procedūru uzsākšanu tiesās principā varētu kavēt.

49. Tādējādi uz otro jautājumu ir jāatbild, ka, pārbaudot, vai procedūru izmaksas ir izslēdzoša rakstura, ir jāņem vērā objektīvi un subjektīvi apstākļi ar mērķi nodrošināt plašu iespēju vērsties tiesās. Prasītāja maksātspējas neesamība nevar būt šķērslis tiesvedībai. Vienmēr, tāpat arī nosakot izdevumus, kurus maksātspējīgi prasītāji var atļauties segt, atbilstošā apmērā ir jāņem vērā arī sabiedrības ieinteresētība vides aizsardzībā konkrētajā gadījumā.

C – Par ceturto jautājumu: faktiskā atturēšana

50. Ceturtais jautājums attiecas uz tāda aspekta nozīmību, kad prasītāju nekas neattur uzsākt vai turpināt procedūru.

32 — Skat. iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minētos konstatējumus un ieteikumus lietā *Cultra Residents' Association*/Apvienotā Karaliste, 45. punkts.

33 — Iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minētie konstatējumi un ieteikumi lietā *Morgan un Baker*/Apvienotā Karaliste, 49. punkts.

34 — Ilustratīvi ir iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minētie konstatējumi un ieteikumi lietā *Cultra Residents' Association*/Apvienotā Karaliste.

35 — Skat. iepriekš 11. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsforening*, 45. punkts – par nevalstisko organizāciju atzišanu.

51. Šāda konstelācija izslēdzošu izmaksu aizliegumam laupītu jēgu: ja procedūra ir tikusi īstenota, acīmredzot izmaksu risks tam nav bijis šķērslis. Bez procedūras pašas jautājums par izmaksām ir hipotētisks. Tomēr tas nevar būt secinājums.

52. Jautājums drīzāk ir skaidrojams tādējādi, ka Apvienotajā Karalistē pastāv iespēja pirms lietas izskatīšanas pieņemt lēmumu par lūgumu ierobežot tiesvedības izdevumus. Tādā veidā pamata lietā *Pallikaropoulos* k-dzes izdevumus *Court of Appeal* aprobežoja ar GBP 2000, bet pēdējā instance, toreizējā *House of Lords*, viņas lūgumu par tiesvedības izdevumu ierobežošanu noraidīja. No apstākļa, ka *Pallikaropoulos*, neraugoties uz to, savu apelācijas sūdzību *House of Lords* tomēr uzturēja, varētu secināt, ka izmaksu risks nebija izslēdzošs.

53. Tiktāl vispirms ir jāatzīmē, ka tāds instruments kā lūgums par tiesāšanās izdevumu ierobežošanu, neraugoties uz zināmām praktiskām problēmām tā formulēšanā³⁶, principā ir noderīgs elements konvencijas 9. panta 4. punkta un direktīvu normu īstenošanai. Lēmums par šo lūgumu sniedz iespēju jau iepriekš novērst izslēdzošas izmaksas un tādējādi arī pie reizes likvidē vēl vienu potenciālu šķērslis prasības celšanai, proti, neziņu par iespējamajiem tiesvedības izdevumiem.

54. Ja Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punkts un attiecīgās direktīvu normas atbilstoši ir īstenotas jau lēmumā par tiesāšanās izdevumu ierobežošanu, tā rezultāts principā vairs nav apšaubāms. Lūguma par tiesāšanās izdevumu ierobežošanu noraidīšana tad var kalpot kā norāde tam, ka ar prasību saistīto izdevumu risks netika konstatēts. Izņēmuma gadījumos tomēr var būt noderīgi sedzamos tiesāšanās izdevumus ierobežot vēlāk, piemēram, kad lietā uzrodas jauni izšķiroši aspekti vai sabiedrības intereses, vai arī, kad tiesvedības izdevumi izrādās ievērojami augstāki, nekā būtu sagaidāms lēmumā par lūgumu ierobežot tiesvedības izdevumus.

55. Ja turpretim būtiskos elementus izslēdzošo izmaksu novēršanai vērā neņem, tad gatavību celt prasību nedrīkst izmantot kā norādi uz to, ka pieļautais izmaksu risks nav bijis izslēdzošs. Tādējādi varētu secināt, ka prasītājam tiek liegtas tiesības uz izslēdzošu izmaksu novēršanu. Šo tiesību praktiskā efektivitāte drīzāk ir jānodrošina ar lēmumu par tiesāšanās izdevumiem pēc tiesvedības noslēguma³⁷.

56. Tādējādi apstākli, ka prasītājs, neraugoties uz lūguma par tiesāšanās izdevumu ierobežošanu noraidīšanu, tomēr nav atturēts uzsākt vai turpināt tiesvedību, var atbilstoši ņemt vērā vēlāk, pieņemot lēmumu par tiesāšanās izdevumiem, ja lēmumā par lūgumu ierobežot tiesāšanās izdevumus ir ticis ņemts vērā pienākums novērst izslēdzošas izmaksas.

D – Par piekto jautājumu: izdevumu ierobežošana attiecīgajā instancē

57. Visbeidzot *Supreme Court* vaicā, vai ir izdevumu ierobežošanā dažādās instancēs ir pieļaujams rīkoties dažādi. Pamata lietā *Court of Appeal* izdevumu ierobežošanas lūgumu apmierināja, tomēr *House of Lords* to noraidīja.

58. Konvencijas 9. panta 4. punkts un atbilstošās direktīvu normas ir tikai procedūrām, nenodalot atsevišķas instances. Konvencijā gan nav noteikts pienākums nodrošināt tiesvedību konkrētā instancē vai pārsūdzību vispār. Tomēr attiecīgas procedūras ir noslēgtas vienīgi tad, kad attiecīgais nolēmums ir kļuvis galīgs. Tādēļ – pretēji Dānijas nostājam – izslēdzošas izmaksas ir jānovērš visās instancēs³⁸.

36 — Skat. iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minētos konstatējumus un ieteikumus lietā *ClientEarth* u.c./Apvienotā Karaliste, 129. un nākamie punkti.

37 — Skat. 2011. gada 17. marta spriedumu lietā C-275/09 *Brussels Hoofdstedelijk Gewest* u.c. (Krājums, I-1753. lpp., 37. punkts).

38 — Tāpat arī norādījusi Atbilstības komiteja 2011. gada 21. janvāra konstatējumos un ieteikumos lietā *AJA* u.c./Spānija (ACCC/C/2008/24, ECE/MP.PP/C.1/2009/8/Add.1, 20. lpp., 108. punkts).

59. Tas principā ir attiecināms arī uz apelācijas sūdzībām, kuras ceļ tāds prasītājs, kura izdevumu ierobežošanas lūgums ir ticis apmierināts jau iepriekšējā instancē. Jau procesuālo iespēju vienlīdzības aspekts, kas ietilpst pamattiesībās uz taisnīgu tiesu³⁹, kas kā procesa vadmotīvs noteikts arī konvencijas 9. panta 4. punktā, aizliedz prasītāju apelācijas tiesvedībā pakļaut izslēdzošu izmaksu riskam. Pretējā gadījumā pastāvētu draudi, ka pretējā puse procesā savu stratēģiju pavērsīs tā, ka prasītājam apelācijas sūdzība kļūst praktiski neiespējama.

60. *Pallikaropoulos* k-dze turklāt pareizi ir uzsvērusi, ka saskaņā ar LESD 267. pantu vienīgi pēdējās instances tiesām, ja pastāv šaubas par Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību, ir pienākums vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Ja attiecīgos jautājumus Tiesai nav iesniegušas vēl iepriekšējās instances, ir aizliegts ar izslēdzošiem izmaksu riskiem slēgt ceļu uz tiesu, kurai ir minētais pienākums.

61. Tomēr nav arī izslēgts, ka pēc iepriekšējās instances nolēmuma sabiedrības interese tiesvedībā izbeidzas vai vismaz samazinās. Tādēļ konvencijas 9. panta 4. punktam un direktīvu normām ir atbilstoši, ja katrā instancē no jauna tiek pārbaudīts, ciktāl ir jānovērš izslēdzošu izmaksu rašanās.

V – Secinājumi

62. Tādēļ ierosinu Tiesai lemt šādi:

1. Atbilstoši Orhūsas Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem 9. panta 4. punktam, Direktīvas 85/337/EEK par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu, Direktīvas 2003/35/EK redakcijā, 10.a pantam un Direktīvas 96/61/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli, Direktīvas 2003/35 redakcijā, 15.a pantam dalībvalstu uzdevums pamatā ir noteikt, kā novērst, lai attiecīgās procedūras tiesu iestādēs nekļūtu nerealizējamas to izmaksu dēļ. Katrā ziņā ar šiem pasākumiem pietiekami skaidri un saistoši ir jānodrošina, ka katrā konkrētajā gadījumā tiek sasniegti Orhūsas konvencijas mērķi, un vienlaikus tiek ievērots efektivitātes un vienlīdzības princips, kā arī Savienības tiesībās paredzētās pamattiesības.
2. Pārbaudot, vai procedūru izmaksas ir izslēdzoša rakstura, ir jāņem vērā objektīvi un subjektīvi apstākļi ar mērķi nodrošināt plašu iespēju vērsties tiesās. Prasītāja maksātspējas neesamība, īstenojot Savienības tiesības, nevar būt šķērslis tiesvedībai. Vienmēr, tāpat arī nosakot izdevumus, kurus maksātspējīgi prasītāji var atļauties segt, atbilstošā apmērā ir jāņem vērā arī sabiedrības ieinteresētība vides aizsardzībā konkrētajā gadījumā.
3. Apstākli, ka prasītājs, neraugoties uz lūguma par tiesāšanās izdevumu ierobežošanu noraidīšanu, tomēr nav atturēts uzsākt vai turpināt tiesvedību, var atbilstoši ņemt vērā vēlāk, pieņemot lēmumu par tiesāšanās izdevumiem, ja lēmumā par lūgumu ierobežot tiesāšanās izdevumus ir ticis ņemts vērā pienākums novērst izslēdzošas izmaksas.
4. Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam, Direktīvas 85/337 10.a pantam, kā arī Direktīvas 96/61 15.a pantam ir atbilstoši, ja katrā instancē no jauna tiek pārbaudīts, ciktāl ir jānovērš izslēdzošu izmaksu rašanās.

39 — Iepriekš 14. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Ordre des barreaux francophones und germanophone* u.c., 29.–31. punkts.